

elképzelné az oktatást tanárok nélkül. A legtöbben úgy gondolják, hogy a tanár lesz továbbra is az, aki oktat, és ezt a tevékenységet csak támogatják, reprodukálják a technikai eszközök. Van, ahol a tanulást rádió- vagy televízióadásokkal segítik, vagy az oktató előadását videokazettán teszik mindenki számára elérhetővé, azaz tulajdonképpen a hagyományos folyamatot másolják le. Alternatívát (versenytársat?) talán csak a multimédiás oktatóprogramok jelentenek, ebben az esetben viszont az ellenőrzés és leginkább a hivatalos, mindenki számára elfogadható objektív értékelés az, ami elengedhetetlenné teszi a tanárok részvételét.

A diákok szerepének változásával kapcsolatban a tanulmányok szerzői egyetértettek, abban, hogy az egyetem kétfajta diákat szolgál: azokat, akik a tudományos és szakmai karrierhez szükséges oktatásra tartanak igényt, valamint azokat, akik személyes, munkahelyi vagy családi érdekek következtében kívánnak továbbtanulni. Céljaik és szükségleteik eltérnek, de az ICT használata ideális esetben lehetővé tenné az egyetem számára, hogy az egyes eltérő igényeket kielégítsék.

A hallgatók életvitelének módosulását azonban különbözőképpen ítélték meg a konferencia résztvevői. Egyesek úgy vélekedtek, hogy az egyetemi campus napjainkban (és a jövőben is) olyan társadalmi és intellektuális környezetet biztosít, mely meghatározónak bizonyul a fiatal felnőttek fejlődése során a felsőfokú oktatás kezdeti szakaszában. Azok a felnőttek azonban, akik már teljesítették az alapképzés követelményeit, szakmai és/vagy családi kötelezettségeket is felvállaltak, általában olyan sajátos tanulmányi szükségletekkel rendelkeznek, melyeket a lehető leghatékonyabb módon kívánnak kielégíteni. Ezeknek a tanulóknak egyértelműen előnye származna a virtuális egyetemek által felkínált rugalmas idő- és helyfüggetlen lehetőségekből. E kivételes előny azonban egy aligha behozható hátrány is a hagyományos egyetemmel szemben. Hiszen ha nincsenek falak, ha nincs campus, akkor nincs hol találkozni a többi egyetemistával (de a tanárokkal sem), nincs egyetemi könyvtár, ahova be lehet ülni tanulásra készítve a többiek által, nincs kollégium, ahol az ember ismeretségeket köthet, „együtt tanulhat” másokkal, nincs egy egészséges versengés a hallgatók között és nincsenek egyetemi programok, kulturális és szórakoztató rendezvények, egyszerűen nincs egyetemi élet. Épp ezért tehát szükség van a campusra. Mások viszont pontosan azon véleményüknek adnak hangot, hogy ez már most sincs így, és az ilyen típusú egyetemek megszűnnek létezni. Azt állítják, hogy a hallgatók növekvő hányada tanulmányait részidőben, ide-oda utazgatva végzi, így nincs szükség a campusra, hiszen a tanulás közege egyre inkább azonos lesz azal, amelyben a felnőttek kommunikálnak, dolgoznak,

üzletelnek, következőleg az internet válik egyfajta szerves tanulási környezeté.

Az Egyesült Államok után már Európában is drámaian nő azoknak a fiataloknak a száma, akik egészen fiatal koruktól kezdve az interneten nőnek fel. Ez a körülmény az olvasási, írási szokásaikat, a kommunikációs készségüket alapvetően befolyásolja. Egyre biztosabbnak látszik az is, hogy hosszú távon a munka melletti tanulás válik elsődleges mintává. Az említett tanulmánykötetben épp ezért az egyik leggyakoribb téma a távoktatás, illetve a „lifelong learning”. Nem véletlenül, hiszen ezeken a területeken érvényesülnék legjobban a virtuális akadémia előnyei, azáltal, hogy megspórolja a hallgatóknak az állandó utazással eltöltött időt és pénzt, a tanulást a nap bármely szakában, bárholonnan lehetővé teszi. Ezáltal alkalmat ad azoknak is tudásuk bővítésére, elmélyítésére, akiknek időbeosztásuk, munkájuk, családjuk, egészségi állapotuk stb. egyébként nem tenné lehetővé a rendszeres utazást, vagy az adott tanfolyam látogatását.

Sokan úgy gondolják, hogy a jövő egyeteme valamilyen képpén a köegyetemek folytatása lesz. Azt feltételezik, hogy ugyanolyan fajta tanítás és tanulás zajlik majd, mint eddig, csak éppen jelentős technikai segítséggel. Abban a tekintetben igazuk van, hogy a számítógép nem változtatja meg azt, amit tanulunk, de azt igen, hogy hogyan tanuljuk. Mindamellett nem kell attól félnünk, hogy az iskolapadok helyett holnap már a számítógépek elé kell leülnünk. Sőt, a tapasztalatok azt mutatják, hogy a virtuális tanulási környezetnek mindenképpen ki kell egészülnie fizikai tanulási környezettel is, tehát az új egyetem csak a régi bővítéseként, nem pedig felváltásaként képzelhető el. A tanulmányok összefoglaló tanulsága is éppen az, hogy nem a teljes átalakulás a legfontosabb feladat, hanem hogy minden egyetemnek sürgősen be kell(ene) vezetni az ICT-t, és ennek kapcsán az intézményeknek ki kell dolgozniuk a maguk válaszát az ICT tanításra gyakorolt hatására. (Ráadásul mindezt úgy kell megtenni, hogy bár az ICT fogalmának lényegét érezzük, egy pontos, mindenre kiterjedő definíciót szinte lehetetlen megalkotni.)

Azaz állunk egy buszmezőben, jönnek a buszok sorban. Egyik ilyen, a másik olyan, van régi és van modern, van jól ismert, megbízható márka és van olyan, amelyikről soha nem hallottunk. Nem tudjuk, melyik az a busz, amelyik a legkényelmesebben, a leggyorsabban, legolcsóbban juttat el minket a célba, de ha sokáig habozunk, ha nem szállunk fel egyikre sem, akkor bizony mindegyikről menthetetlenül lemaradunk! (Henk J. van der Molen [ed]: *Virtual University? Educational Environments of the Future*. Portland Press, London, 2001.)

Buda András

SUMMARIUM

VALUES

A new socio-economic structure has developed in Hungary after the shift in 1990, which entailed necessarily the change of the hierarchy of values followed by the majority in the society formerly. Accepting new values and the co-existence of old and new values have created a new situation when different social groups have different possibilities of adaptation, sometimes causing identity crises and conflicts. The processes in the system of are much liable to the change of values, as former values had become dysfunctional while parents and teachers educated in the period of socialism had to transfer new values which enable children cope with the demands of market economy. In our present issue, the articles investigate the process of change of social values, the relation between the new and old values, the value problems of different social strata, the consequences in the educational system, in most instances based on empirical sociological analysis.

The author of the introductory article, Miklós Tomka, examines the relation between traditional (religious) values and modern societies, on the basis of European comparison. He concludes that “we cannot deny the growing role of religion in defining individual, community or overall social (if there is such) identity and hierarchy of values, both in Central East Europe and in Hungary within it. This fact is not reduced, on the contrary, it is emphasised by the social and cultural tension that accompanies the vigorous appearance of religion at many places. Spontaneous mechanisms not used to pluralist society can hardly bear the re-appearance of a social agent that has been supposed to have been abolished. We have to see clearly, at the same time, that the ongoing process is not the take-over of religion, but it is redefining social structure and cultural patterns. Socialist – communist ideology and its politics tried to exclude religion from public life and culture. The one-sidedness, which was established then, is being corrected by pluralist society now. Religious values are on the public cultural supply again, of course among the conditions of competition with other values...”

Péter Tibor Nagy considers and analyses the “world of values” in the textbooks of the Horthy-era, in contrast with actual social reality. He argues that the textbooks in this period are clear-cut adaptations to the values of traditional society and do not realise that a considerable part of society followed “modern” values differing from these norms, which is supported by statistical data.

Olga Tóth has published an article on the dilemmas of transferring values within the family, supported by empirical data. She argues that “we have been driven far away from the socialisation process of traditional societies, where family, completed with the close neighbourhood, prepared youths for adulthood, labour, appropriate adult role of genders. Besides family as the primary scene of socialisation, school, peer groups and, not in the least, mass media have a growing role. The influence of these agents in the process of values’ transfer is very often contradicts values in the family, proves to be stronger and as a result the socialisation ‘product’ is in contrast with the parents’ expectations.”

László Tamás Szabó deals with the current problems of values’ transfer in schools. The message of his article is: “The point is that we have started to look at what we have seen for long in new sight. Newer and newer generations of our students (can) make us look in the new way. We are on the winner’s side in regenerating our own capabilities if we learn to see the curriculum as they see it, because academic knowledge has a different message to them from us, who might have taught it for several decades.”

Antal Örkény and Ildikó Szabó, on the basis of an international empirical survey, examine "... what kind of image of the future students in Hungary and Rumania have; what kinds of values orient their ambitions in life, their images of work and success. They investigate the relation between "hard" factors as social and economic status of their family, schooling of their parents, type of their school and "soft" factors as the quality associated with their school, academic results, traditional and cultural capital of knowledge, ambitions of further studies, openness to the world, preferences of values concerning labour, on the one hand, and their plans for the future, on the other.

Ilona Liskó calls attention to the fact that young vocational workers' values of work have changed. In this process reflexivity has been changed for the need of independence; group solidarity has been substituted by assertiveness; private relations (family relations and friendships) are more important than local work place communities; further studies have proved to be better investment than taking up a job early.

Gergő Karácsony surveys the correspondence between political votes and the social hierarchy of values. His argument, among others is, that "... as the main forms of social conflicts have not emerged 'up' at the political level, the same way, the cultural controversy between political parties have not ozzed through 'down' to the level of voters. Political mobility along social conflicts could not have been successful because Hungarian society had already got through the process of cognitive mobility, or 'coming of age in politics', which was especially characterised by political socialisation for preventing conflicts."

Tímea Tiboripublishes her analysis of value-preferences in cultural consumption. Her conclusion on the basis of her empirical research is that "exploitable knowledge on the one hand, and traditional cultural knowledge on the other, are separated in people's thoughts. The way to establish acceptable status in society leads through acquiring exploitable knowledge according to value preferences, which, in turn, entails social prestige."

The finishing article is written by József Rác and Zsolt Geresdi, who publish interesting information about the values of youth sub-cultures. The interviews edited in our *Valóság* (Reality) column are attached to this article. We interviewed young drug addicts who deny the surrounding adult society not only with the very spectacular means of their sub-culture and consumption (clothing, hairstyle, music, dance etc.), but with their complete hierarchy of values as well.

The present articles investigating the dylemmas of value hierarchy and transfer will enrich our social self-knowledge with useful information. It is important in order to find out about our present conditions, and because the society's choice of values decides our future, too.

Text of Ilona Liskó, translated by Gabriella Zsigovits

WERTE

Nach der Wende entstand in Ungarn eine neue Wirtschaftsstruktur, und es bildete sich ein neues politisches System. Beide machten auch eine Änderung der bisherigen gesellschaftlichen Wertevorstellungen notwendig. Die Annahme der neuen Werte bzw. das Nebeneinanderexistieren alter und neuer Werte bot für die verschiedenen Gesellschaftsgruppen unterschiedliche Anpassungsmöglichkeiten an – dies führte manchmal zu schweren Identitätskrisen und Konflikten. Die Umwandlung der Wertordnung betraf auch die Bildungs- und Erziehungsprozesse auf empfindliche Weise. Frühere Wertordnungen wurden dysfunktional; zugleich aber mussten Eltern und Lehrer, die im Sozialismus aufwuchsen, nun neue Werte vermitteln. Dies war notwendig, um den Kindern zu helfen, sich in den marktwirtschaftlichen Bedingungen durchzusetzen. In der vorliegenden Ausgabe von *Educatio* findet der Leser soziologische Analysen, die den Prozess dieser Werte-

wandlungen, das Verhältnis der neuen und alten Werte, sowie die Wertprobleme der verschiedenen Gesellschaftsschichten bzw. deren Bildungs- und Erziehungsfolgen beschreiben.

Der Einführungsaufsatz Miklós Tomkas untersucht das Verhältnis der traditionellen (religiösen) Werte und der modernen Gesellschaft, wobei der Autor einen gesamteuropäischen Überblick behält. Er kommt zum Schluss, dass "die wachsende Rolle der Religion bei der Konstruktion individueller und (insoweit überhaupt vorhandener) kollektiver Identitäten nicht geleugnet werden kann – dies gilt für ganz Ost-Mittel-Europa, als auch spezifisch für Ungarn. Dass die kraftvollere Erscheinung der Religion häufig mit gesellschaftlich-kulturellen Spannungen einhergeht, macht diese Tatsache nicht weniger gültig, sondern nur offensichtlicher. Eingewöhnungen, die jeglichen Pluralismus leugnen, vertragen sich nur schwer mit dem Wiederauftauchen gesellschaftlicher Akteure, die man für immer begraben hielt. Gleichzeitig muss man aber darüber im Klaren sein, dass man nicht eine religiöse Machtübernahme, sondern lediglich die Neuformulierung gesellschaftsstruktureller und kultureller Muster miterlebt. Die sozialistische, kommunistische Ideologie und Politik versuchten, die Religion aus dem öffentlichen Leben, aus der Kultur auszuschließen. Die dadurch entstandene Einseitigkeit wird heute durch die pluralistische Gesellschaft korrigiert. Die religiösen Werte finden Zugang zum Angebot der öffentlichen Kultur – selbstverständlich im Wettkampf mit anderen Werten."

Péter Tibor Nagys Beitrag nimmt das "Wertsystem" von Lehrbüchern der Horthy-Ära unter die Lupe. In seiner Analyse stellt er dieses der damaligen gesellschaftlichen Wirklichkeit gegenüber. Der Autor kommt zum Schluss, dass die Lehrbücher der Horthy-Ära sich eindeutig dem Wertsystem der traditionellen Gesellschaft anfügten und keine Kenntnis davon nahmen, dass (statistisch bewiesenermaßen) ein bedeutender Teil der Gesellschaft statt diesen Normen "modernen" Werten" folgte.

Olga Tóth verfasste einen Aufsatz über die Dilemmas der intrafamiliären Wertevermittlung, wozu sie sich auch auf empirisches Material stützte. Ihrer Schlussfolgerung zufolge "haben wir uns heute weit vom traditionellen gesellschaftlichen Sozialisationsprozess, indem die Familie, die engere Gemeinschaft der aufwachsenden Generation eine eindeutige Richtung in Bezug auf die Arbeit, auf die Geschlechterrollen gab, entfernt. Neben der Familie als primären Sozialisationsort bekommen die Schule, die Gruppe der Gleichaltrigen und nicht zuletzt die Medien eine immer größere Rolle. Im Prozess der Wertevermittlung widersprechen diese häufig der Wertordnung der Familie – sie sind ihr oft sogar überlegen. Am Schluss hat man aber meist ein sozialisatorisches "Endergebnis", was den Erwartungen der Eltern widerspricht.

László Szabó Tamás beschäftigt sich mit aktuellen Problemen der schulischen Wertevermittlung. Am Ende seiner Analyse formuliert er eine Botschaft, die für jeden Lehrer wichtig sein kann: "Grundsätzlich handelt es sich davon, dass wir nun mit neuen Augen darauf blicken müssen, was wir schon seit langem zu sehen glauben. Auf diese neue Sichtweise werden wir durch die sich immer wechselnde Schar unserer Schüler gezwungen. Hinsichtlich der Erneuerung unserer Kräfte haben wir ein gewonnenes Spiel nur dann, wenn wir fähig sind, auf den Lernstoff mit den Augen unserer Schüler zu blicken. Die Wissenskreise, denen sie begegnen, bedeuten für sie nämlich etwas ganz anderes als für uns, die diese unter Umständen schon seit mehreren Jahrzehnten lehren."

Antal Örkény und Ildikó Szabó untersuchen – ausgehend aus den Ergebnissen einer internationalen empirischen Forschungsarbeit –, "was für ein Zukunftsbild die ungarischen und rumänischen Schüler haben, was für Werte ihre Lebensziele, ihre Vorstellungen über die Arbeit und den Erfolg lenken. Sie gehen außerdem der Frage nach, wie gewisse "harte" Faktoren (z. B. die wirtschaftliche und gesellschaftliche Lage, die Schulung der Eltern, der Schultyp) und "weiche" Faktoren (das zugesprochene Niveau der Schule, die Schulleistung, das traditionelle und kulturelle Wissenskapital, die Absichten weiterzulernen, die unterschiedlichen Wertpräferenzen bezüglich der Arbeit) ihre Zukunftsvorstellungen beeinflussen.

Ilona Liskó macht in ihrem Aufsatz auf Wertewandlungen bei Facharbeitern, die zum ersten Mal dem Berufsleben begegnen, aufmerksam. Statt Zuverlässigkeit werde heute Flexibilität, statt Anpassung Selbständigkeit angestrebt; an die Stelle der Gruppensolidarität trete individuelle Interessenvertretung, die privaten (familiären und Freundschafts-)Beziehungen würden denen am Arbeitsplatz höhergestellt, und eine möglichst frühe Anstellung erweise sich als eine bessere Investition als das Weiterlernen, so die Autorin.

Gergő Karácsony analysiert in seinem Beitrag die Zusammenhänge der politischen Wahlen und der gesellschaftlichen Wertordnung und kommt dabei unter anderem zum Schluss, dass ähnlich zu den gesellschaftlichen Hauptkonflikten, die es nicht geschafft haben, an die politische "Oberfläche" zu gelangen, so sickerte auch der kulturelle Gegensatz der Parteien an die Wähler nicht "hinunter". Eine politische Mobilisation aufgrund gesellschaftlicher Konflikte konnte sich schon deshalb nicht durchsetzen, weil zur Zeit der Wende die ungarische Gesellschaft den Prozess der kognitiven Mobilisation, des "politischen Erwachsenwerdens", dessen Hauptmerkmal gerade in einer konfliktmeidenden politischen Sozialisation lag, bereits hinter sich hatte.

Tímea Tibori veröffentlicht in diesem Heft eine Analyse über Wertpräferenzen des Kulturkonsums. Sich auf ihre eigenen Forschungsergebnisse stützend kommt sie zum Schluss, dass "im Denken der Menschen das nützliche Wissen sich vom Besitz kultureller Werte im traditionellen Sinn getrennt habe. In den Wertpräferenzen führt der Weg über das nützliche Wissen zur annehmbaren Existenz, die ihrerseits für das gesellschaftliche Prestige verantwortlich ist.

Aus dem letzten Beitrag, der das Werk von József Rácz und Zsolt Geresdi ist, erfahren wir interessante Informationen über die Wertvorstellungen jugendlicher Subkulturen. Im Prinzip wird der Aufsatz der beiden Autoren durch jene Interviews vervollständigt, die im Teil "Wirklichkeit" zu finden sind. Diese wurden mit drogenabhängigen Jugendlichen durchgeführt, die sich nicht nur durch ihre Subkultur sowie sehenswerte Elemente ihrer Konsumeigenschaften, aber auch durch ihre ganze Wertordnung der Welt der Erwachsenen entgegensetzen.

Wir hoffen, dass die veröffentlichten Beiträge, die die Dilemmas der Wertordnung und der Wertevermittlung analysieren, unsere gesellschaftliche Selbstkenntnis mit wertvollen Informationen bereichern werden. Dies ist nicht nur wichtig, um uns Orientierungshilfe in den jetzigen gesellschaftlichen Verhältnissen zu liefern, aber auch deshalb, weil die heutigen Wertvorstellungen auch unsere eigene Zukunft beeinflussen werden.

Text von Ilona Liskó – Übersetzung von Gábor Tomasz

LES VALEURS

A la suite du changement de régime survenu en 1990 la constitution en Hongrie d'un nouveau système économique et politique a eu pour conséquence nécessaire la transformation des valeurs précédemment partagées par la majorité de la société. De sérieux problèmes d'identité et de graves conflits ont résulté du fait que tout le monde n'a pas réagi de la même manière à la cohabitation des anciennes et des nouvelles valeurs et que les membres de la société ont dû intérioriser de nouvelles valeurs. Les valeurs d'hier étant devenues anachroniques la transformation du système de valeurs a évidemment considérablement influencé l'éducation des jeunes et les processus de formation. Il est aussi à signaler que paradoxalement c'était des parents et des enseignants ayant atteint l'âge de la maturité sous le socialisme qui durent transmettre aux enfants les nouvelles valeurs conformes à une société fonctionnant selon la logique de l'économie du marché. S'appuyant dans la plupart des cas sur des enquêtes sociologiques empiriques, les textes du numéro 3 de l'an 2001 portent sur la transformation des systèmes de valeurs et aussi sur la coexistence d'anciennes et de nouvelles va-

leurs. Ces articles présentent notamment les problèmes engendrés par la restructuration des systèmes de valeurs tels qu'on a pu les constater chez les différents groupes sociaux, et ils traitent également des répercussions que ces problèmes avaient pu avoir sur l'éducation des nouvelles générations et sur les processus de scolarisation.

Sur la base d'exemples européens, l'article introductif de Miklós Tomka étudie sous quelles formes les valeurs traditionnelles (voire religieuses) sont présentes dans les sociétés modernes. Au terme de son article l'auteur formule la conclusion suivante: "Il est indéniable que dans l'ensemble de l'Europe centrale et en particulier en Hongrie la religion occupe un rôle grandissant dans la panoplie des valeurs et des identités individuelles ou collectives et peut être aussi parmi les formes identitaires correspondantes à la société globale – à condition que ces dernières existent vraiment. Le fait que cette plus grande visibilité des religions va souvent de paire avec des tensions socioculturelles confirmant le précédent constat plutôt que de l'infirmer. Ceux qui ne sont pas habitués au pluralisme acceptent difficilement la réapparition d'un acteur social que l'on avait déjà cru disparu. Il faut cependant être conscient du fait qu'il ne s'agit pas d'une nouvelle prise de pouvoir religieuse mais d'un rajustement de certains modèles sociaux et culturels. L'idéologie et la politique communistes ont tenté d'exclure le religieux de la vie publique et aussi de la vie culturelle. La société pluraliste essaye de corriger les développements unilatéraux de l'époque précédente. Les valeurs religieuses font de nouveau partie de l'offre culturelle publique – sans pour autant pouvoir se soustraire à la concurrence de certaines autres valeurs.

L'étude de Péter Tibor Nagy analyse les valeurs véhiculées par les manuels scolaires publiés entre les deux guerres sous le régime de l'amiral Horthy en opposant les valeurs figurant dans les livres scolaires aux réalités sociales contemporaines. L'auteur conclut son texte en affirmant que les manuels présentaient des valeurs propres aux sociétés traditionnelles sans tenir compte du fait que – comme en témoignent les statistiques – une partie considérable de la société partageait des valeurs modernes fort différentes des valeurs traditionnelles.

Formulée sur la base de données empiriques, l'article de Olga Tóth étudie les dilemmes que pose de nos jours la transmission des valeurs. Ce texte se termine par le constat suivant: "On est déjà fort loin des temps où les processus de socialisation assurés conjointement par les familles et par quelques collectivités restreintes pouvaient convenablement préparer les jeunes générations à la vie d'adultes, au monde du travail et à l'exercice des rôles liés à la division sexuelle. Si la famille constitue toujours le principal acteur des processus de socialisation, on constate que l'école, le groupe des paires et aussi les médias exercent un rôle beaucoup plus important qu'auparavant. Les effets de ces dernières instances s'avèrent souvent être plus importants que les valeurs transmises par la famille, ainsi les résultats des processus de socialisation peuvent être fort différents de ceux qui avaient été envisagés par la famille.

Le texte de László Tamás Szabó porte sur les problèmes actuels de la transmission scolaire des valeurs. A la fin de son analyse figure un message qui mériterait de faire l'objet de réflexions de la part des enseignants: "En effet, nous commençons à porter un regard différent sur ce que nous voyons déjà depuis longtemps. C'est cette nouvelle légion composée de nos élèves qui nous incite (ou qui peut nous inciter) à modifier notre regard. Afin de pouvoir garder nos propres forces il est important que nous soyons capables de regarder les savoirs scolaires avec les yeux des élèves puisque pour eux les connaissances que nous leurs présentons ne signifient pas du tout la même chose que pour nous qui les enseignons éventuellement depuis plusieurs décennies."

Sur la base d'une enquête empirique internationale Ildikó Szabó et Antal Örkény analysent "quelle vision les adolescents de Hongrie et de la Roumanie ont de l'avenir, quelles sont les valeurs qui les orientent dans le choix de leurs objectifs à long terme et aussi dans la définition des représentations qu'ils ont du travail et de la réussite. Les auteurs étudient également comment l'idée que se font les jeunes de l'avenir est influencée par des facteurs "durs" tels que la situation économique et sociale de leur famille, le niveau de scolarisation et le parcours scolaire de leurs parents, et aussi

par des facteurs "mous" tels que la perception qu'ont les élèves du niveau de leur établissement scolaire, le volume de leur capital culturel hérité et acquis, leurs résultats scolaires, leurs projets d'études, leur intérêt pour le monde extérieur, leurs préférences concernant le travail.

L'article de Ilona Liskó attire l'attention des lecteurs sur la modification des attitudes à l'égard du travail des ouvriers professionnels débutants. Chez ces jeunes travailleurs la souplesse est devenu plus importante que la probité, de même, la volonté de s'adapter au milieu ambiant a cédé la place à un désir d'autonomie, tandis que la solidarité collective a reculé au profit de la volonté de faire valoir ses propres intérêts, tout comme les liens entre collègues sont devenu moins importants que les relations privées (entretenues au sein de la famille ou avec des amis). On observe aussi que les jeunes ouvriers considèrent désormais que poursuivre des études peut constituer un meilleur placement qu'une entrée précoce dans le monde du travail.

Dans son article portant sur les liens existant entre les élections politiques et les valeurs partagées par les membres de la population Gergő Karácsony arrive notamment à la conclusion suivante: "tout comme les principaux conflits sociaux n'ont pas trouvé une traduction adéquate « en haut », au niveau de la politique, le clivage culturel qui sépare les partis politiques n'est toujours pas perceptible « en bas », au niveau des électeurs. On n'a pas pu assister à une mobilisation politique conforme aux clivages sociaux en raison du fait qu'au moment où s'est formé le nouveau système politique pluraliste la population hongroise était déjà passé par un processus de « socialisation politique » et une mobilisation cognitive très particulière dont la principale caractéristique consistait à éviter les situations conflictuelles."

Dans son étude Tímea Tibor analyse les préférences de valeurs pouvant être saisies à travers la consommation culturelle. Sur la base de ses propres recherches elle dresse le constat suivant: « dans la pensée des gens un profond fossé sépare les connaissances utiles des valeurs culturelles traditionnelles. Selon le système de valeurs communément partagée c'est par l'acquisition de certaines connaissances utiles que l'individu peut atteindre un statut social honorable, et c'est ce dernier qui devra lui assurer un prestige social.»

La série des études publiées dans le présent numéro se termine par un texte de József Rácz et de Zsolt Geresdi portant sur les valeurs véhiculées par les différentes sous-cultures juvéniles. C'est surtout à ce texte que se rattachent les entretiens faits avec de jeunes consommateurs de drogue publiés dans la rubrique « Réalités ». En effet, on a interrogé des personnes dont les valeurs s'opposent sur tous les points aux valeurs partagées par les adultes qui vivent autour d'eux. Il s'agissait ainsi d'une rupture fondamentale ne se limitant pas à certains éléments facilement repérables de la consommation ou de la sous-culture juvénile dont ces jeunes font partie (coiffure, préférences musicales, dances pratiquées).

Nos espérons que les études portant sur les valeurs et les problèmes liés à la transmission des valeurs élargira de façon utile nos connaissances sociales. Cela est important non seulement parce que ces informations nous permettront de nous orienter plus facilement dans les réalités contemporaines, mais aussi à cause du fait que les valeurs contemporaines auront certainement une influence sur notre avenir.

Texte de Ilona Liskó, traduit par Bálint Bajomi

ok IQ. ügyben; Máté Barbara: Harang, könyv és bányász. Imre Anna: Magániskolák - zsitoktatás; Hrubos Ildiko: Felsőoktatás-politika

V/1 - 1996 TAVASZ - SZAKKÉPZÉS
Liskó Ilona: A szakmunkásképzés fejlesztésének alternatívái. Szép Zsófia: A szakképzés finanszírozása; Polonyi István: Vallalkozási alapú szakképzés; Tóti Éva: A világbanki szakképzési modell; Farkas Péter: A leszakadó rétegek oktatása; Fehérvári Anikó: A speciális szakiskolai tanulók esélyei; Kemény István: A romák és az iskola; Györgyi Zoltán: Iskolarendszerű szakoktatás és munkacélpiaci képzés - INTERJÚ Szakmai gyakorlati képzés. Beszélgetés gyakorlati szakemberekkel - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM Jobs Study - KUTATÁS KÖZBEN Tóti Éva: A munkanélküli fiatalok; Liskó Ilona: Iskolaszékek; Imre Anna: Újpest; Szemerszki Mariann: Közvetlenkutatás - SZEMLE Lannert Judit: Szakképző rendszerek; Kozma Tamás: Ismeretlen Magyarország; Imre Anna: Embeni erőforrások

V/2 - 1996 NYAR - ISKOLASZERKEZET
Lukács Péter: Iskolarendszerek a fejlett országokban; Lannert Judit: Változások a hazai iskolaszervezetben; Varga Júlia: A szervezetről; Farkas Péter: Iskolaszervezet és szakképzés az ezredfordulón; Kozma Tamás: Településhálózat és iskolarendszer; Liskó Ilona: A szervezetről első hulláma; Imre Anna: Szervezetről kisvárosi környezetben; Szabolcs Ottó: Iskolástruktúra és tantárgyrendszer; Nagy Péter Tibor: Szervezetpolitika Magyarországon - INTERJÚ Helyi oktatási irányítás és iskolaszervezet - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM A megnövekedett iskolai autonómia kiterjedése - KUTATÁS KÖZBEN Gábor Kálmán: Ifjúsági csoportok; Liskó Ilona: A szervezetről osztályok tanulójának családi háttere - SZEMLE Kozma Tamás: Reformaink felülnézetből; Nagy Mária: Enciklopédia az oktatási rendszerekről; Kovács Katalin: Az integrált középiskola nyugat-európai kísérletei; Tóka Tibor: Foglalkozási reprodukció helyett munkanélküliség

V/3 - 1996 OSZ - NŐK
Ladányi Andor: Két évforduló; Nagy Beata: Üzleti karrier és képzettség; Thun Éva: „Hagyományos” pedagógia - Feminista pedagógia; Czachesz & Lesznayk & Molnár: Lányok és nők a kötelező olvasmányokban, a tankönyvekben; Buda Béla: A pedagóguspálya nőiesedésének pszichoszociális problémái; Hegedűs T. András: Kisebbségi nő család és társadalom között; Acsády Judit: Lovagiaságról a vadaskodásig - INTERJÚ - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM A nők helyzete az oktatásban - KUTATÁS KÖZBEN Tóti Éva: Képzés a gazdasági szervezetekben; Fehérvári Anikó: Gazdasági érdekszervezetek szerepe a szakképzésben; Csala Istvánné: Társadalomtudomány az alapműveltségben - alapműveltség a társadalomtudományban; Acsády Judit: Women's Gender Studies oktatás Magyarországon - SZEMLE Teski Tibor: Nem gyengébb nem; Rizsovannij Mihály & Solyom Erika: Nyelv, nem, szerep és osztálytermi kommunikáció; Tóka Tibor: Fiatalok és állampolgári jogok; Váradai Monika Mária: Nők a térben és a társadalomban; Waltraud Heindl: L'Homme Enciklopédia az oktatási rendszerekről

V/4 - 1996 TEL - EUROPA
Setényi János: Az oktatáspolitikai európai vízió; Halász Gábor: Integráció és közoktatás; Ladányi Andor: Felsőoktatási intézményrendszerek; Szegeti Miklós Gábor: Felsőoktatás - Itelből; Szabó László Tamás: Európai dimenziók a tanárképzésben; Wootsch Péter: Ifjúsági szervezetek Európában; Földesi Judit: Integrációs tapasztalatok; Nemzetiszeg; Horváth Zsuzsanna: Kommunikáció - kelet és nyugat; Hajdú Zoltán: Hátarok mentén - INTERJÚ - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM Felhívó könyv az oktatásról - KUTATÁS KÖZBEN Cségeny Péter & Kakai László & Madar Csaba & Szabó Andrea: A felsőoktatás diákjainak; Marinkó József: NATO-kompatibilis-e a magyar katonai felsőoktatás? Szokolayné Kálmán Anikó: Köztisztviselők képzésének tapasztalatai a Phare-program keretében - SZEMLE Kozma Tamás; Bertelsmann fölfedezi Európát; Imre Anna: Európa versenyben; Radácsi Imre: Lehetséges-e a lehetetlen? - Hová tartunk? Nagy Péter Tibor: Peregrináció - egykor

VI/1 - 1997 TAVASZ - HÁTRANYOS HELYZET
Papp János: A hátrányos helyzet értelmezése; Tóti Éva: A hátrányos helyzetű tanulók családi körülményei; Imre Anna: Kisebbségi

városok; Harsányi Eszter & Radó Péter: Cigány tanulók a magyar iskolákban; Liskó Ilona: Hátrányos helyzetű gyerekek a szakképző iskolákban; Cornelia & Peter Collingro: A hátrányos helyzetű fiatalok szakképzése Németországban - VALÓSÁG - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM Diákjóléti szolgáltatások - KUTATÁS KÖZBEN Garami Erika: Munkacélokhoz pozíciók két megyében; Eszék Zoltán: Iskola - gyermekjólét; Narancsik Agnes: Diákönkormányzatok a rendezvényekért - SZEMLE Vizer Balázs: Ifjúság és változás a posztkommunista országokban; Abonyi Nara: Aggresszió; Imre Anna: Innováció és hátrányos helyzet; Tóti Éva: A Délországi jelenésről; Bohán Katalin: Cigányság és iskola

VI/2 - 1997 NYAR - ISKOLÁN KÍVÜLI KÉPZÉS
Mako Csaba: A munkacél felhasználatának átalakulása; Simonyi Agnes: Gazdasági szervezetek és szakmai képzés; Setényi János: A posztsekunder oktatás; Híves Tamás & Kozma Tamás & Radácsi Imre: A harmadfokú képzés területi különbségei; Vámos Dóra: A közszolgálati szakemberek továbbképzése; Szöllösi Zsuzsa: A képzési piac; Györgyi Zoltán: Az iskolarendszerű felnőttoktatás kérdései; Bajomi Iván: Munka melletti képzés Franciaországban; Eszék Zoltán: A felnőttoktatás szociális funkciói; Tóti Éva: Trendek az iskolán kívüli képzésben - VALÓSÁG - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM Oktatási világbanokosság - KUTATÁS KÖZBEN Szemerszki Mariann: A hallgatók szociális helyzete; Vaszilisz Ljuboz: Az iskolázottság és foglalkoztatás Görögországban - SZEMLE Erdi Gábor & Szabó József: A felnőttoktatás és képzés nemzetközi enciklopédiája; Kovács Katalin: Holtomiglan - Holtomiglan; Martonfi György: Földnév élethossziglan; Imre Anna: Kézikönyv felhívóknak

VI/3 - 1997 OSZ - RÉGIÓK
Nemes Nagy József: Régiók, regionalizmus; Setényi János: Regionális önkormányzati stratégiák és az európai integráció; Silli Zsolt: Győr; A Kárpátok Euroregio a régiók Európájában; Kozma Tamás: Túlélés vagy felzárkózás? Horváth M. Tamás: Az ország a részletekben van; Liskó Ilona: Iskolaszervezetek, fenntartócsérek; Imre Anna: Iskolafenntartó társulások; Mezei István: Területi különbségek a középiskolai oktatásban; Nagy Mária: Tanárok, települések, régiók - VALÓSÁG - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM Országjelentések - KUTATÁS KÖZBEN Jungheus Irbolya: Tanárok véleménye az egészségéről; Liskó Ilona: Települési különbségek a NAI megfigyelésben; Sio László: Helybenjárás - SZEMLE Komóczi Mihály: Antropológiai megközelítések a határterületekről; Lannert Judit: Választáson a szakképzés; Radácsi Imre: Regionális folyamatok a szervezetről után

VI/4 - 1997 TEL - INTERNET
Czeizer Zoltán: Játék és tanulás az interneten; György Péter: Iskola a határon; Bessenyer István: Világháló és létezés; Szakadát István: Ex. Buda Mariann: A tanár mint harmadfokú Maxwell-démon; Nyírati László: A számítógép hatása az iskolára; Z. Karvalics László: Az információs irasudástól az internetig; Nyírati Kristóf: Nyitott oktatás és távoktatás - VALÓSÁG Kerekasztal - EAST-CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM Országjelentések - KUTATÁS KÖZBEN Miklós György: Egyetemisták, főiskolások tanulási szokásai; Garami Erika: Aggresszív viselkedés; Imre Anna: Az iskolák tárgyi felszereltsége; Radácsi Imre: Távoktatás és harmadfokú képzés - SZEMLE Horváth Zsuzsanna: Agyaglábon álló kolosszus; Radácsi Imre: Az internet alapjai; Imre Anna: Technológiai technikák; Tomasz Gábor: Szociálpedagógia

VII/1 - 1998 TAVASZ - MERLEGEN
Kozma Tamás: Expanszió; Imre Anna & Györgyi Zoltán: Középiskola mindenkinek; Farkas Péter: Leszakadó csoportok; Forray R. Katalin: Nemzetiségek, kisebbségek; Liskó Ilona: Bokros-cso mag a közoktatásban; Torók Imre: Rimaszombat a felsőoktatásban; Varga Júlia: A hallgatók támogatása; Tóti Éva: Az iskolarendszeren kívüli képzés - VALÓSÁG Kerekasztal - CENTRAL EUROPE - DOKUMENTUM Pedagógus továbbképzés - KUTATÁS KÖZBEN Liskó Ilona: A NAI fogadtatása; Szemerszki Mariann: Erre szegyi vizsgaszabályzat; Nagy Mária: Tanári pálya és életkörülmények; Neuwirth Gábor: A felsőoktatásba felvétel megoszlása a középiskolák között; Híves Tamás: Az MKM kutatási támogatása - SZEMLE Imre Anna: Tükör által; Kozma Tamás: Jelentés; Pukánszky Béla: Enciklopédia néptanítókra; Nagy Péter Tibor: „Csúszd magad!” lexikon; Nemethi András: Tudományfejlődés; tandencik